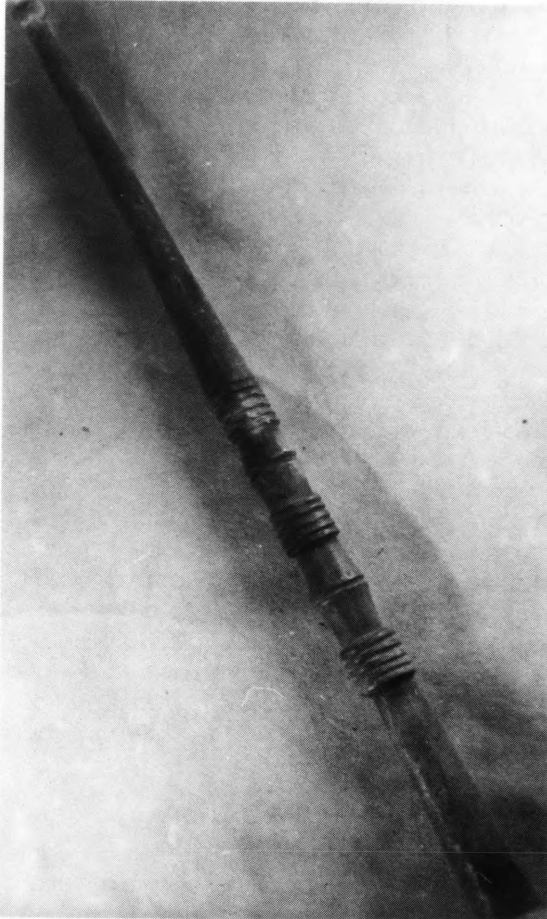

BIČ U IGRI I KAO DISCIPLINA NATJECANJA NA SEOSKIM OLIMPIJADAMA

Čovjeku je bič poznat odavno kao sredstvo prinude, kažnjavanja čovjeka, tjeranja i dozivanja peradi (gusaka, pataka, pura, kokoši), stoke (ovaca, svinja, krava, konja, volova, koza) u dresuri životinja, za javljanje i igru.

Pastiri srednje Podravine (po pričanju najstarijih kazivača) u prošlosti su za izradu jednostavnih bičeva koristili vitke šibe, "liče" (liko) šumske lipe i akacije.

Manje ukrašeno "bičalo"

Početni bičevi nisu imali značajnija "bičala" (drveni dio) i bičeve. Sve je to bilo jednostavno i načinjeno prema sposobnostima pojedinih pastira.

Upoznavanjem konoplje i kože dolazi do znatnijeg pomaka i poboljšanja izrade različitih bičeva. U tome je znatnu ulogu igrao pastirski nož (za ukrašavanje i dotjerivanje "bičala").

Bičevi "guščarica" (za tjeranje i za vraćanje gusaka i ostale peradi) bili su obična držala (najviše prst debele šibe, duljine do metar i pol) sa tanko ispletanim konopljenim bičem i to "jednostruk", "dvostruk", "trostruk" (jednostruko, dvostruko, trostruko), približno duljine kao i bičalo.

Bičevi konjara, kravara i ovčara bili su slični bičevima guščarica, ali su imali nadovezanu kožu na samo držalo duljine bičala, ili nešto dulje od samog bičala, izrađenu tako da se od gornjeg šireg dijela trokutasto sužavala sve više prema kraju u dio debljine od nekoliko milimetara.

Najznačajniji i najljepši bičevi bili su "čordaša" (svinjara i kravara) koji su stoku svakodnevno skupljali u ulicama, sokacima, zaseocima, selima i tjerali na cjelodnevnu ispašu.

Drvena držala sa bičevima od konoplje ili kože bila su mala remek-djela pojedinih pastira. Za izradu držala koristili su šumsku lipu,

jasen, dud, trešnjevo i višnjevo drvo, jasiku, brest, grab, orah i vrbu.

Dva primjerka držala (starih 50 do 60 godina) s područja Podr. Sesveta razlikuju se duljinom u dijelovima držala i po načinu ukrašavanja. Odmah se može reći da su to držala koja su pripadala dvojici pastira s različitim sposobnostima ukrašavanja.

Kraće i starije bičalo, duljine 43 cm (s oštećenim držalom) bogatije je ukrašeno i s više ukrasnih detalja. Kapica mu je vrganjastog oblika, promjera 16 mm, duljine 7 mm. Vrtić "bičaljke" (bičala) nastavlja se na kapicu u duljini 7 mm, promjera 8 mm. Na vrtić nastavlja se prvi prsten (diskastog oblika), promjera 15 mm i debljine 6 mm. Gornji dio bičala (bičalca), vretenastog oblika, promjera 10 mm i 20 mm, proteže se u duljini 14,5 cm. Ispod gornjeg dijela bičalice izrađena su tri prstena diskastog oblika od 3, 2, 2, 1,5 mm.

Iza 3 prstenca dolazi dio 22 mm dugačak, promjera u gornjem dijelu 22 mm, dok u donjem dijelu završava prstenom promjera 21 mm. Taj dio je ukrašen sa pet približno jednakih dijelova koji su u gornjem dijelu polukružnog oblika i ukošavaju se za 1,5 mm prema osi bičala. Na razmaku 2 mm dolazi ponovo prsten diskastog oblika, promjera 22 mm i najveće debljine 3 mm. Između dva približno jednaka prstena nalazi se dosta pravilan valjak promjera 19 mm i širine 1 cm. Na valjak se nastavljaju tri prstena promjera 23 mm diskastog oblika, debljine 2, 1, 5, 3 mm. Prostor između osmog i devetog prstena u širini 8 mm ispunjen je sa dva reda nepravilnih trokutića, koji su u nepravilnom krugu. U gornjem i donjem redu ima još 9 tih trokutića. Deveti i deseti prsten, promjera 22 mm, diskastog oblika, širine 2 i 3 mm čine prekid i uvod u nov ukrasni dio. Nepravilan valjak između 11. i 12. prstena, širine 12 mm, promjera 22 mm, u središnjem dijelu, ukrašen je s osam oblika sličnih nepravilnim kvadratima. Iza 12. prstena dolazi 13. i 14. u širini 6 mm, promjera 22 mm i svaki približne debljine od 1,5 i 2 mm. Između polustožaca dolaze udubljenja 2 mm, polustožac duljine 13 mm, sa promjerima 22 mm i 18 mm, obrnuti polustožac završava 15. prstenom promjera 21 mm i debljine 2 mm. Šesnaesti prsten je kapa novog polustošca koji je dugačak 17 mm, u gornjem dijelu promjera 16 mm, a u donjem 24 mm. Ispod 3. polustošca, prostor valjkastog oblika, širine 1 cm ukrašen je trokutićima u gornjem dijelu, a u sredini nepravilnim kvadratima i završava 17. prstenom. Samo držalo vretenastog oblika, duljine je 9 cm, u gornjem dijelu promjera 15 mm, dok u donjem 25 mm.

Čordaški bič pleten je iz konoplje ucjelo tako da je u gornjem dijelu, bliže vrhu bičala, bio najdeblji, dok je u donjem dijelu završavao najtanjim dijelom, malo "rasperenim" (raščešljanim) i služio za pucanje. Vješti pastiri pletli su ga "dvostruk- trojstruk", sa četiri, šest, osam struka, već kakav su željeli dobiti po težini i snazi pucanja. Ovi bičevi vezani su na vrtić bičaljke pomoću konopljene struke-nosača. Isti takvi bičevi učvršćivani su na bičalo pomoću kožnih gaćica, koje su držale i nosile bič učvršćen i spojen na držalo.

Pojavom pletenih kožnih bičeva od strane čordaša više se zahtijevalo pažnje, brige i vremena u samoj izradi. Bili su pleteni različito. Pomoću kožnih traka pletli su ih dvostruko, trostruko, četverostruko i višestruko. Dijelovi biča nastavljali su se različito po debljini i načinu ukrašavanja. U gornjem dijelu imali su posebne gaćice, koje su pričvršćivali na samo držalo. Na gaćice stavljali su povezne kože s kojima su nastavljali bič s nekoliko ukrasnih koža (kao resice raznih boja i privjesaka). Debljina kožnog biča povećavala se brojem kožnih uplitaka ili smanjivanjem istih, a sve je ovisilo kakva se želi postići duljina biča. Nastavci spojeva dijelova biča izvođeni su pomoću vezanja određenih čvorova ili zareživanjem svakog novog dijela kože i provlačenjem kroz određenu prorezninu. Završni dio biča bio je izrađen od konopljenog pucača (jednostruko, dvostruko ili trostruko).

NAJAVA DOLASKA "ČORDAŠA" PO STOKU I VRAĆANJA

Uloga "čordaša" (svinjara i kravara) u Podr. Sesvetama kao i u okolnim selima srednje Podravine bila je značajna sve do 1950. godine do kada je bila dozvoljena ispaša stoke u šumama i na općedruštvenim prostorima (livadama i placevima).

Uz dnevni obrok i naplatu u kraćim i većim vremenskim razmacima (tjedno, mjesečno, po

godišnjim dobima, ili godišnje) u žitu, masti, mesu, slanini, novcu, odjeći i obući, "čordaši" su obavljali svoj posao. To su bili, inače, najsiromašniji ljudi u selu, s mnogo članova obitelji i malo obradive zemlje, ili čisti bezzemljaši. "Čordaši" su s obzirom na godišnje doba dolazili ujutro po stoku s kojom su se vraćali pred večer. Dolazak u bilo koji dio sela najavljivali su pucanjem na počecima i krajevima ulica, placevima, raskršćima, sokacima. Ti pucnjevi bili su jednom, dva put ili nizom povezanih jednoličnih pucanja.

Vlasnici svinja i krava popraćivali su dolazak "čordaša" ili kanasa riječima: Ide naš Vučeta ! Evo Štefine ! Šticljin je tuka ! Baračija !

Bičem su pucali i pred kućama gospodara čija su putna vrata ostajala zatvorena, stoka u oborima i stajama. Navraćali su u dvorišta povicima dozivali i upozoravali: Svinje, krave! Zbog bolesti stoke i lošeg vremena pastiri su ostajali bez određene dnevne ili višednevne zarade, koja je itekako utjecala na život pastira i njihovih ukućana.

"ČORDAŠI" PUCAJU BIČEVIMA POJEDINAČNO, U PARU, TROJCI, MANJIM I VEĆIM GRUPAMA

Dolaskom na određena ispasišta (šumske prostore, linije, obale potoka, rijeke, livade i veće placeve) dotjerali su stoku krupnog ili sitnog zuba na ispašu.

Dok je stoka pasla imali su vremena za izradu bičala i pletenje bičeva, a to su radili pretežno stariji i iskusniji pastiri.

Mladi "čordaši", pokretljiviji i puni životnosti, na pogodnom mjestu, svaki predah iskorištavali su za igru. Nije bio rijedak slučaj čuti "čordaše" kako pojedinačno pucaju na šumskoj liniji, obali potoka ili rijeke, u jarku, na većem panju i porušenom deblu. Pucali su jače, raznolikije i vremenski što dulje. To su bila "čordaška" nadpucavanja. Točno se znalo tko s kojim bičem puca i izvodi prave majstorije.

Pucali su bičem u paru na različite načine. Svaki je sa svojim bičem stao na određeno mjesto i započinjao istovremeno zamahivanje i pucanje. Oba pucača bičem nastojala su istovremeno izvesti dogovorenu radnju (zamah, pucanj, zamah). Ugodno je bilo slušati istovremeno pucanje bičevima različite ispucaje. Pucali su laganim, srednjim i brzim tempom, a sve je ovisilo o njihovom dogovoru. Pucanje sučelice izvodili su tako da su bili licem i bičevima okrenuti jedan prema drugome, u nastojanju da jedan drugoga nisu mogli "smičiti" (udariti). Pucali su istovremeno i naizmjenice zamahujući svaki na svoju stranu. Bilo je i prepucavanja bičevima u paru. Jedan bi pucanjem napadao i protjerivao drugog pucača do dogovorene linije (označene šibe, širine šumske linije, od stabla do stabla, itd.). Tako su se uloge pucača bičevima mijenjale. Tražilo se čisto i oprezno pucanje u kojemu se nastojala izbjeći greška zaplitanja vrhova bičeva. Pucači bičevima s više zaplitanja vrhom biča smatrani su slabijima i brzo su ispadali iz igre. Pucači bičevima kao trojke pucali su u mjestu i raspoređeni tako da jedan drugoga ne udare i ne dovedu bilo čiji bič do zaplitanja. Pucali su naizmjenice u nekom ritmu (jedan, dva, tri) i s pravom prvenstva onoga koji je bio bliže istočnoj strani svijeta (prema prividnom kretanju sunca). Čak su označavali određen krug i kružnicu, da bi se lakše kretali prema naprijed ili unazad. Pucanjem istovremeno nastojali su postići što jače pucnjeve na određenom mjestu. Igram u trojkama nastojali su pokazati spretnost i usklađenost pokreta s pucnjem te sam sklad jačine istovremenog pucnja.

Pucači bičevima u manjim i većim grupama nastojali su pokazati svu umješnost rukovanja bičevima (pucanje odjednom, pucanje s izmjenom početka pucanja svakog u grupi, parovno i uključivanje u trojkama). Po pričanju kazivača u snazi pucanja bičevima otjerivao se određeni strah i stjecalo povjerenje u vlastite snage i svoju ličnost. Pucanjem plašene su opasnije zvijeri u nepristupačnijim predjelima šuma. Pastiri su vjerovali da pucanjem otjeruju zle šumske duhove i bolesti koje napadaju stoku. Pucali su i oko vatre sa željom da dulje gori, da ne utrne. Običavali su pucati ispod krošanja drveća da bi poplašili opasne zmije, u dupljama sakrivene zle duhove.

Poneki kazivači govorili su da je to i zbog toga da hrast bolje urodi, ili da se otjeraju gusjenice, crvi, leptiri. Bičevima su razdraživali i smirivali ose, pčele, bumbare, stršljenove. Ova vjerovanja u svezi djelotvornosti pucanja bičem prenose se iz određenih narodnih običaja (od Lucije do Badnjaka). U tom vremenu (od 13. pa do 24. prosinca) plete se bič svakodnevno pomalo i dovršava na sam Badnjak. Tim bičem pucalo se poslije ponoćke (24. na 25. prosinac, prijelaz od Badnjaka na Božić) na raskršćima ulica sa željom da se poudaju djevojke i otjeraju zli duhovi koji se tamo najviše sakupljaju.

SKIDANJE BIČEM HRASTOVOG ŽIRA, JABUČICE I LISTA

Osim pucanja bičem pastiri su nalazili oduška u drugim igrama. "Nadnašali" (slično natjecali) su se u skidanju ovih dijelova. Tako su pojedinačno, pod krošnjama hrastova, birali pogodne listove koje su jednim zamahom pokušali otkinuti bičem sa grančice. Tu se tražila određena preciznost i točnost. Najuspješniji u ovom igranju bili su oni kojima je jednim zamahom uspijevalo odvojiti neoštećen list od hrastove grančice. To je pošlo za rukom najuvježbanijim i s puno pastirskog iskustva. Najčešće se događalo da u više navrata pojedini pastiri uspiju skinuti list u oštećenim dijelovima. Pošto je dolazilo do takvih trenutaka, svaki pastir skupljao je dijelove listova, spajao ih i želio načiniti što cjeliji list. Vodilo se računa da u što manje zamaha bude otkinut list i "opčuvaniji" (sa što manje oštećenja), jer se tako dolazilo do određenog primata u ovom vidu nadmetanja.

Najlakše je bilo odvojiti žir od hrastove grančice, pogotovo kada je bio na pogodnom dijelu grančice, samom "vršku", "vrju" (vrščiću, vrhu). Svaki pastir želio je žir s kapicom odsjeći bičem, a to je više uspijevalo onda dok je žir s kapicom bio nedozreo. Zreliji žir s kapicom, pri udaru biča odvajao se od kapice i kapicu se uspijevalo odvojiti u ponovljenim zamahima i odsijecanjima. Najteže je bilo odvojiti malu i nedozrelu jabučicu, koja je bila srašćena sa samim listom. Rijetko je nekome uspijevalo da čistu jabučicu odvoji jednim zamahom i udarcem. U više pokušaja zamahom i udaranjem bičem nastojali su odvojiti jabučicu sa što manje dijelova lista. Baš se u tome iskazivalo tko je bolje uspio i najbolji je bio onaj kojemu je s najmanje zamaha i udaraca uspijevalo odvojiti samu jabučicu, ili jabučicu sa što manje dijelova dotičnog lista.

"ITANJE" (BACANJE) VERIŽECA KOŽNJAKOM

Kazivač Mijo Rusan, star 81 g., iz Podr. Seseva (Ceresnik, kbr. 629) dvije i pol godine bio je čuvar 100 svinja. Sjeća se kako su u području Gredinke i na Zavoju bacali verižec kožnjakom, običnim kožnim bičem. Vrbovo, jasikovo, topolovo, ljeskovo drvce duljine 15 cm, debljine oko 1 cm, izbacivali su u dalj. Vezali su verižec na dva načina prije samog izbacivanja bičem. Kad su željeli postići veću udaljenost izbačaja "verižeca", vezali su ga laganim čvorom na jednom kraju, zamahom bičalom usmjeravali bič i drvce u vodoravan položaj, tako da je let sličio "kopljecu" (kopljiću). Vezan na sredini duljine "verižec" je letio u dosta okomitom položaju, ili se okretao oko svoje osi. Na taj način lakše se zabadao u zemlju šiljkom, ali je znatno slabije dolijetao u daljinu. U ovoj igri bičem i "verižecom" svaki pastir nastojao je ostvariti veću daljinu izbačaja drvca i njegovo zabadanje u zemlju.

"ITANJE" JALŠVOGA I VRBOVOGA PERCA

Kožnjakom (kožnim bičem), po pričanju istog kazivača, izbacivali su "itali" jalšvo i vrbovo "perce" (iverje). To su bile pedalj duljine treščice, širine do 2 cm i debljine nekoliko milimetara. Uzeli su jedan bič i jedno perce i svaki se okušao u izbacivanju istoga u vis i dalj. Mogli su ga vezati kako su htjeli, jer je bio cilj igre da se postigne što veća visina ili duljina leta "perca". U dosizanju visine koristili su se različitim drvećima, kako bi lakše ocijenili do koje je visine dolijetala izbačena treščica. U toj igri znalo se dogoditi da "perce" prije samog zamaha bičem ispadne i taj pastir gubio je red i propuštao ga slijedećem pastiru.

"ITANJE ŽAGARCA" (KAMENČIĆA) KOŽNJAKOM

Ovo je zanimljivo igranje pastira. Dovoljno je bilo da svaki prisutan pastir ima svoj bič i najmanje tri kamenčića za izbacivanje u vis i dalj. Kamenčići nisu bili veći od srednjeg oraha s približnim promjerom do 2 cm. Za izbacivanje u vis i dalj vezali su ih pastiri običnim i laganim čvorom na samom vrhu biča. Bičalo je bilo u vodoravnom položaju, malo iznad glave, s okomitim bičem i kamenom iza leđiju. Laganim povlačenjem bičala i biča izbacivao bi se kamenčić uvis u najvišoj dosegnutoj točki iznad glave. U dalj se izbacivao kamenčić iz istog položaja kao za bacanje uvis, ali sa završnom radnjom u kojoj je vrh biča dosizao kut od približno 45°. U jednom i drugom izbacivanju istrzavanjem masa kamenčića oslobađala se čvorića, odvezala ga i ulijetala u približno željenu putanju. Zbog nepravilnog vođenja biča i kamena bičalom znalo se dogoditi da pastir sam sebe ozlijedi po leđima i glavi. Visine leta kamena određivali su prema visokim stablima, a daljine po širini bara, livada, oranica, potoka, manjih rijeka, od međe do međe. Nije bila rijetkost ovim izbacivanjem kamena da su pastiri gađali debela stabala, gnijezda, zvjerke i ptice. Tako su dolazili do ukusnog mesa mladih svraka, vjeverica, vrana, fazana, golubova.

"ZABLUDELI" (ZALUTALI) ČORDAŠ PUCA

Nije bio rijedak slučaj da se čordašu "otepe" (odluta) po koje od blaga (stoke). Dok je jedan pastir ostajao uz ostalu stoku, iskusniji čordaš pošao je u potragu za izgubljenim primjerkom. U tom traženju po šumama, visokim travama i ostalim raslinjem događalo se da "zabludi" (zaluta). U toj neprigodi dobro mu je došao bič. Njime se javljao pucajući po nekoliko puta. Nakon toga je osluškivao javljanje svojih čordaša bičevima. Na taj način snalazio se i kretao u pravcu jeke. Znao je da slabije pucanje bičem dolazi iz veće udaljenosti. Pred sam sumrak bilo je čordašu najteže, ako za to vrijeme traženja nije našao izgubljeno blašče. Pucanj bičem, istina, bio je razgovjetniji, ali kretanje po nepoznatom ili slabo poznatom terenu teže i opasnije. Na sreću čordaša zalutala stoka se počesto sama vraćala i prije samih čordaša. Velika pomoć čordašima uz pse bili su i njihovi bičevi- pucači.

ČIJI BIČ PUCA?

Ova igra prepoznavanja pucnjeva bičeva izvodila se u prisustvu bar tri čordaša. Izvodili su je pastiri za vrijeme svog slobodnog vremena. Određivali su pogodno mjesto za igru, pedesetak do sto koraka od plandišta, da ne bi jakim pucnjevim uznemirivali stoku. Kad su se našla tri mlada čordaša, odredili su pucača svim njihovim bičevima, pogađaša i pratitelja ispravnosti pucanja i pogađanja. Dovoljno je bilo pastiru pogađašu okrenuti se leđima od mjesta gdje pucač bičevima puca. Pratilac pucanja i pogađanja bio je bliže pastiru koji ima zadatak da pogodi čiji bič puca. Čim je bičem "čordaš" puknuo, javio se "čordaš" pogađaš riječima: - Pukel je Jozinov bič! Ako točno pogodi, zamjenjuje s njim ulogu u igri. Pošto su "čordaši" međusobno dobro poznavali svaki bič i njegovo pucanje, brzo su pogađali. Običavali su ovu igru bičevima izvoditi i tako da je pucač bičevima odlazio za širok i gust grm, a pogađaši su smjeli biti okrenuti licem prema njemu. U toj igri, što je ovisilo o govornosti određenih "čordaša", dolazilo je do retoričkih prepirki. Obično su se iskazivali potvrđivanjem i negiranjem misli pastira. Dok je jedan govorio: Bum čul i pogodio s kojim bičem pucaš, drugi je to negirao: Buš videl da nebuš!

PRIPREMA MLADIH BIČARA ZA NATJECANJA

Svakom voditelju mora biti jasno da je put od igre bičem do discipline natjecanja složen, postupan, odgovoran s mnogo vježbanja i odricanja, da bi se postigli određeni rezultati.

Kao disciplina natjecanje zahtijeva punu psihofizičku spremnost. Pri tome valja biti svakome na umu činjenica s kojom se otvoreno pristupa svakom sudioniku u pripremama, a ta otvara dijalog i obavijest da je potreban liječnički pregled i odobrenje bavljenja ovom disciplinom. Za

one koji ne dobiju "zeleno svjetlo", a pri tome da im se ličnost ne povrijedi, mogu biti rekreanti (ostati na stupnju elementarnih igara bičem).

Praksa pokazuje napore jednog pripremanika toliko složene i visoke, u jednoj natjecateljskoj minuti, da se to nikako ne smije zanemariti i podvesti pod bezazlenu radnju, posebice u najmlađoj kategoriji bičara (osnovnoškolaca).

Ni u kojem slučaju ne smiju biti poteškoće u vezi kičme kad se izvode zamasi i istrzaji rukom, jer bi to za njeno bolesno stanje moglo biti veliko opterećenje i mogućnost još većeg pogoršanja općeg zdravstvenog stanja. Srce ima itekako značajnu funkciju u naporima. Za te napore postupno se srce privikava, da bi u najvišoj točki napora ostalo u zdravoj funkciji i bez ikakvih posljedica. To znači da se rad srca nakon najvećih napora što brže vraća u stanje normalnog rada (pritiskom, brzinom otkućaja, sposobnošću uvlačenja i potiskivanja određene količine krvi u organizmu). Rad zdravih plućiju treba toliko svaki za sebe određenim učenjem i vježbanjem kultivirati, da se pravilno izmjenjuju udisaji sa izdisajima i sam način držanja zraka u plućima. U toj domeni vježbi može se zaista mnogo učiniti i dovesti u jedan sklad disanje s pokretima ruku pri rukovanju bičem. Najobičnija vježba ravnornog udisaja s podizanjem biča prema gore i izdisaj s pomakom biča u ispucaj su logične radnje i neštetne za pluća i srce. Povećanjem kapaciteta plućiju (normalnim razvojem i vježbama) količina udisaja i izdisaja smanjuje se postupno. U bičara može se zamijetiti i kratkotrajna nesvjestica, što je opet jedan više pokazatelj da se ne radi onako kako je najbolje; disanje i pokreti dovode se u raskorak uz brže iscrpljivanje cijelog organizma. Ramena, nadlaktice, podlaktice, šake, prsi sa svim mišićima i tetivama ne smiju imati većih urođenih nedostataka, jer neće dobro djelovati kao oslonci, poluge i opruge u cjelokupnom sistemu rada.

Nizom korektivnih vježbi može se u mnogome pomoći na poboljšanju bilo kojeg dijela tijela, ali u duljem vremenskom razdoblju i samo postupnim vježbanjem.

Čak ovdje ne treba zanemariti ni ravna stopala vježbanika radi kojih pojedinac osjeća raniji umor i uz iste vježbe povećaniji napor. Kad ima i takvih natjecatelja, više brige treba voditi o češćim prekidima rada i raznolikijem načinu odmaranja tijela.

BIČALO PREMA ŠACI I UZRASTU BIČARA

Pri slobodnom izboru bičala i bičeva, u početnom radu s mladim bičarima, zapaziti će se jedna šaljiva i pomalo smiješna situacija. Čim su manji bičari, težit će da uzmu najveće bičeve i tako da se predstave u svom "početnom koraku". Ovo treba dozvoliti jer je i svojstveno za početak ozbiljnog rada. Voditelj u takvim prilikama preuzima nenametljivu ulogu, našali se uzimanjem upravo dječjeg biča u svoje ruke, da bi djeci dao do znanja kako je njegova situacija namjerne zabune slična dječjoj.

Uvijek je dobro pri ruci imati desetak različitih držala kako bi se princip primjerenosti dobi, razvoju i približnom uzrastu uspio što bolje ostvarivati.

Demonstracijom uzimanja odgovarajućeg držala u svoje ruke voditelj najslikovitije dovodi mališana ili djevojčicu u priliku da shvati kako treba učiniti početni korak u samom radu. Vrlo je važno da se bičalo uskladi odgovarajućom dužinom, težinom i oblikom završne drške. Najveća tajna svega je u samoj dršci bičala, dakle u onom dijelu koji se prihvaća rukama (šakom i prstima). Oblikom izrade drške rješava se pitanje pravilnog obuhvata, držanja i rukovanja cijelim bičalom u zamasi i istrzajima. Držalo s vratnim i zadnjim dijelom, potpuno jednake debljine, ulazi u red lošijih držala. Najprije se to osjeti u onim trenucima kad se šaka, uslijed velikih napora, počinje znojiti i nije u stanju zadržati pojačan i promjenjiv ritam rada, pa se držalo okreće, klizi i lakše ispada iz same šake, dovodi do povećanih zamaranja i slabijih rezultata. Držalo sa debljim vratnim dijelom, mada svojom cjelinom podešeno prema šaci, najbolji je primjer za držanje i rukovanje. U samim zamasi klizit će šaka po njemu prema dolje i češće će ispadati u istrzajima biča. Ni predebela, ni pretanka bičala u dršci za normalnu ruku početnika. Duljina držala u obuhvatnom dijelu najbolja je onda kada cijelom dužinom pravilno

sjeda u šaku i može se sigurno pridržavati, ravnati šakom i prstima. U red najboljih bičala pripadaju ona kojima je drška stožasto izrađena od gore prema dolje s prstenastim završetkom u kojega bezbolno sjeda donji dio šake (u području prsta mezimca). Svaki za sebe bira i izrađuje najbolja bičala. Stabilnost držanja i veća operativnost rukovanja bičalom postiže se dotjerivanjem drške bičala, da svaki prst lagano uliježe jednom trećinom u njegovo tijelo i postojano sjedi na svom mjestu. Takvim drškama postići će se veća sigurnost baratanja bičalom, bičem, sigurnije držanje rekvizita, daleko manje zamaranje cijele ruke i visoki ispucajni učinci.

PRAVILNA DULJINA I TEŽINA BIČA

Sam naslov upućuje voditelja da je druga osnovna briga izrada samog biča (od konoplje, kože i metala). Svojom duljinom i težinom mora odgovarati prema uzrastu bavljenika ovom disciplinom. To znači, ni prelakki, ni predugački, već težinom i duljinom primjereni vježbačima. Ovo se postiže u tijeku same izrade biča. Uplitanjem nastavaka, dijelova biča, ostvaruje se određena duljina. Pletenjem u više struka (dvostruko, trostruko, četverostruko i višestruko) dobiva se na samoj težini biča. Kože, metalne karike u kombinaciji koža-konoplja, a sada i plastika pomažu ostvarivanju željene duljine i težine cijelog biča. Manjim brojem struka (konopljenih vrpici ili uplitaka, te kožnih šivača i remenaca) izrađuje se bič za najmlađe sudionike u toj disciplini. Duljina biča ne smije previše prelaziti raspon ruku ili visinu tijela, jer mu ne omogućava sigurno vođenje bičala sa bičem. Predugački bičevi teško se podižu sa zemlje u zrak i ne daju visoke rezultate u ispucavanju, zapliću se kako oko sebe, tako i oko samog pucača. S takvim bičem previše se muči vježbač i brzo odustaje, u radu ne osjetivši draž željenog javljanja bičem (pucanja). Nekada su pastiri postizavali veću težinu samog biča močenjem u koščićino ulje (kožnatih), a konopljenih običnom vodom. U praksi se ovo pokazalo djelomično dobro u izradi samih struka, ali kasnije, bržim sušenjem takovih bičeva, posebice konopljenih "perjanje" (raspucavanje, kudjeljenje).

SVAKI BIČAR OSTVARUJE VLASTITI NAČIN PUCANJA BIČEM

Svaki bičar ostvaruje vlastiti način pucanja bičem i tu ne treba pod svaku cijenu voditelj priprema utjecati na promjenu istog, jer to najbolje odgovara prirodni čovjeka, posebice kad se radi o njegovim određenim mogućnostima i sposobnostima. Za poneke će uz svu volju i želju i jedan način pucanja biti trnovit put do ostvarenja određenih rezultata. Ovisno o temperamentu i refleksima, izuzetnom zapažanju, promatranju, pamćenju i zaključivanju ovisi brzina svladavanja tehnika rukovanja bičem. Određeni nesklad u ovim vrijednostima sputavat će brži put do cilja, zahtijevati promjenu načina rada, metoda, oblika, sadržaja. Najbolji put je onaj koji običnom igrom i rasonodom motivira najmlađe da zavole ono što rade, da im to nije teret i nametljiva obaveza. U jednoj dinamici različitosti očituje se bogatstvo putova kojima prolazi mlada ličnost, od početka do određenog ostvarenja. Voditelj uvijek ističe određen doseg u radu za svakoga, ali to na taj način da postoji mogućnost da još više učinimo i ostvarimo strpljivim radom. Određeno vraćanje na neku fazu rada ne tumači se i ne smije biti shvaćanje kao nazadak, već mogućnost s tim dijelom, radnjama, ponovljenim zadatkom daljnjeg usavršavanja dobro započelog. Čvrsto uvjerenje za pozitivne pomake prema naprijed donosi sigurno pozitivnije rezultate i pouzdanje u vlastitu ličnost. Izrazitiji prednjaci (u smislu svladavanja određenog dijela, ili cjelovitije tehnike) mogu biti od velike koristi da upravo "povuku" one slabije u radu i svojom bliskoćom zajedničkog uzrasta još jače motiviraju na rad ostale sudionike vježbanja. Sreća je u tome da ti izrazitiji prednjaci odskaču od nama već poznate relativne prosječnosti određenih pojedinaca, grupica i grupa, i budu motiv prema uzlaznom putu. Dakako, u tom zajedničkom radu ne traži se nemoguće, neko savršenstvo, jer bi to bila metoda apsurdna, promašenog i izvan realnih očekivanja. Čovjek se ne smatra strojem i ne smije se ga podvesti pod automatizam, jer takva biča bila bi bez mjere i osjećaja, hladna, otuđena u svojoj ukupnosti kao razumna, svedena i upućena u jednu nedruštvenost. Težiti treba društvu is-

taknutih i sposobnih pojedinaca, jer takvim ljudskim kapitalom može i najmanja životna sredina krenuti brže i sigurnije naprijed u željeni progres. Ne treba se ni u kojem slučaju bojati toga što će učenik nadvisiti svoga učitelja, ali se treba zabrinuti kad učenik i učitelj ostaju uvijek na približno niskoj razini radnih rezultata, jer tu nema progressa. Zvali mi to metoda, oblik ili kompleks nadmašivanja, to i nije bitno, ali je značajno ono da se želi uvijek otići dalje u pozitivnom smislu, iznaći novi put rada i sadržaja, razvijati određenu pozitivnu ličnost do najviših mogućnosti, da bi stvaralačkim radom i doprinosom nastavila onaj najviši put do kojeg su trenutačno stigli učenik i voditelj. Nastaviti dograđivati i graditi visoko dostignuto u čovjeku izaziva plemenito osjećanje i osjećaje, koji zasigurno potiskuju one lažnog rivalstva, samoljublja, egoizma, zavisti, jala, prezira, podvale, i sl.

U prvom planu Marija Kovačić, izvrsna pucačica bičem i u drugom planu Nada Pintarek, vrlo dobra pucačica bičem, pol. osmica

NAČINI PUCANJA BIČEM, ŠLIKANJE BIČEM

To je način isprobavanja pucanja bičem. Pogodnom rukom drži se bičalo pod kutem većim od 45° u odnosu na površinu stajanja, ispred sebe, i kraćim zamasima gore-dolje pokreće bič. Na taj način pokušava se bičalo prilagoditi ruci. Mlađi i neiskusniji ovim načinom držanja bičala i provjeravanje biča, zbog neopreza, mogu se ozlijediti po licu, vratu i oku. Te ozljede su bolne i peku zbog čvorova koji u svojim završnim i spojnim dijelovima imaju bičevi. To se može dogoditi u onim prilikama kad je bič predugačak i pretežak za određeni uzrast vježbača. Brzoplekost u radu ponajviše pridonosi mogućnosti ozljeđivanja u gotovo nespretnom rukovanju bičem. Potrebno je u svakoga prevladati početni strah zbog ozljeđivanja pravilnim demonstriranjem i objašnjavanjem u rukovanju s bičem.

Kompleks određenog straha može dovesti do određenih kočenja i usporavanja pokreta i refleksa, što najčešće završava onako kako ne želimo. Ruka mora biti dobro pripremljena za rad određenim predvježbama i nikako se ne smije pristupiti svladavanju nečega novoga bez te pripremljenosti. Koliko će te pripreme ruke trajati sve ovisi o duljini, težini i načinu izvođenja vježbe. Ruka mora imati pripremu za glavni napor, bar u trajanju vremena osnovne vježbe.

Neki "šlikanje" izvode u stranu, jer im tako najbolje odgovara. Pri tome nevjestiji i nespretniji "šlikači" izlažu ozljeđivanju desno ili lijevo lice, oko, uho, bok. Početnicima se jasno preporučavaju sve mogućnosti različitosti rada, da bi im se brže pomoglo u nalaženju najpogodnijeg načina izvođenja vježbe. Za neke vježbače bit će pogodan put početka takav u kojem se polazi od zabačaja biča unazad i laganim povlačenjem po zemlji prema naprijed. Neki smatraju da ovim slušnim praćenjem klizanja biča u nesigurnijih vježbača postiže se bolja koncentracija za glavni dio zadatka. Drugi ističu da svako odugovlačenje izvršavanja glavnog zadatka uzrokuje nemir i stvara određene nervoze. Praksa je potvrdila da su najviše u pravu oni koji kažu da svaka predradnja mora teći vremenski toliko i tako složeno da omogući najbolje izvođenje glavne radnje. "Šlikati" se nauči najprije jedanput uz određenu stanku. Kad se to dobro svlada, izvodi se dvaput uz kraći odmor. O načinu i ukupnoj fizičkoj pripremljenosti svakoga pojedinca ovisi broj traženih ispucaja koji se postupno povećavaju svladavanjem tehnike rukovanja bičem.

Ovim načinom pucanja bičem rijetko tko će se pojaviti u natjecanju, jer uz najbolju želju i sveukupnu pripremljenost neće postići visoke rezultate. Ovo rukovanje bičem pogodno je za čiste rekreatante i sve one koji imaju neke tjelesno-zdravstvene poteškoće.

PUCANJE UDESNO ILI ULIJEVO

Ovo je najčešći način pucanja bičem gotovo neizmijenjen od ranijih vremena pastira. Za početnike dosta je složen, težak i s mogućim ozljedama tijela. U ovom načinu pucanja bičem puna je odgovornost voditelja i vježbača kao ravnopravnih subjekata različitih znanja, iskustava, teorija i prakse. Nikako se ne smije zanemariti u radu određena postupnost, koja za početnika-vježbača dolazi od ozbiljnog i aktivnog promatranja voditeljevog rukovanja bičem. Uz stalno i dostupno pokazivanje, u mjeri mogućnosti praćenja, voditelj i nakon toga obavezno o svemu razgovara. Razgovor i demonstriranje stalno se izmjenjuju kako bi aktivnom pažnjom budili i stalno pojačavali interes i želju da taj način hoćemo i možemo svladati. Svakom početniku demonstrator će pomoći da se što prije snađe u odabiru pravog biča, koji je određena mjera (po dužini, težini, oblikom bičala) za tog vježbača. Uz sve to držanje cjelokupnog tijela mora biti objašnjeno do u tančine, s razlogom, da se unaprijed kaže zašto se baš čini tako a ne drugačije. Iskustva uočenih vlastitih voditeljevih pogrešaka i ozljeda smanjit će pogreške i ozljede vježbača-početnika. Potpuna priprema tijela, naročito onih dijelova koji u kompleksu radnji sudjeluju, mora biti temeljita, bar u prosječnoj mjeri zadovoljena, jer tako će se određeni napori lakše i s više uspjeha svladavati. Tijelo stoji u okomitom položaju, noge su u tolikoj mjeri razmaknute da omogućavaju najbolju stabilnost i gibljivost cijelog tijela. Blagi nagib glave usmjerava se u suprotnu stranu od ruke kojom se drži bič i puca njime. Pojasni dio trupa sa svim mišićima nosi i prati zamah bičem i pucanje. Rukovanje bičem takvim načinom može imati različit početak za početnika. Ako se počinje s određenom radnjom, tu radnju treba do samoga kraja upoznati, puno uvježbavati i prema potrebi ponavljati. Kad je početnik-vježbač pravilno naučio zauzimati položaj, počinje rad rekvizitom (bičem). Može ih se učiti da prvi pomak izvode tako da je bič što ravnije položen na tlu, unazad tijela, svojom dužinom, a bičalo pridržavano pogodnom rukom malo podalje od noge, u visini ispružene ruke. Polaganim povlačenjem biča od unazad prema naprijed, bičalo podiže nešto poviše iznad glave, većinom da bi bič došao u položaj sa bičalom. To se uči, uvježbava i ponavlja stalno u jednoj mjeri. Prvi pucanj slijedi nakon svega toga. Dobije se na taj način da se bičalom bič vraća prema unazad u zmijasti oblik i tim prelamanjem, uz trzaj, pucač proizvodi bičem prasak. To je velik doživljaj mladom bičaru. Od svakoga se traži da zna bičem izvoditi pucanj. Nizom pojedinačnih pucnjeva pripremamo ga za pucanje dvaput, triput i više puta. Nakon višetjednih priprema i rada moći će uslijediti jednodominutno pucanje bičem. U tim prvim jednodominutnim pucanjima bičem nastoje se ostvariti niži rezultati po broju pucnjeva, ali visoka tehnika vladanja bičalom i bičem. Takva umjerena razina priprema održava se određeno vrijeme i do one mjere kad nam organizam osjeti potrebu za mijenjanjem ritma u cjelokupnom radu. U nekih bit će to brže, a u nekih sporije izraženo i primijećeno. Voditelj zajedno sa vježbačima određuje vremenski prijelaz od najnižeg k srednjem broju ispucaja bičem. Ako je najniži do sada prosječni rezultat pucanja bičem za određenu grupu od pet članova u pojedinačnim pokazateljima bio: 8, 11, 14, 17, 20 ($70:5=14$), jasno je da je približno prosječna vrijednost grupe 14 otpucaja u minuti. Vježbanjem i usavršavanjem tehnike svi ovi vježbači otići će dalje u svojim ostvarenjima. Brojčani pokazatelji za grupu dat će novu sliku vrijednosti, primjerice: 11, 13, 16, 19, 21 ($80:5=16$), iz čega proizlazi da je srednja vrijednost prosjeka 16 za cijelu grupu. Težnjom i željom prema visokim rezultatima, uz visoku tehniku baratanja bičem i pripreme ukupnog organizma, rezultati praćene grupe mogu biti slijedeći: 14, 17, 21, 25, 29 ($106:5=21$) što opet daje prosjek od 21 otpucaj u grupi.

Ovaj mali statistički pregled praćenja napretka bičara ima za voditelja određeni značaj, a i za same sudionike u grupi. Njime može pratiti mlađi uzrast djece od 1. do 4. razreda i stariji od 5. do 7. razreda.

Koliko god tabele bile skromne sa brojčanim podacima u mnogome nas upućuju na individualne sposobnosti bičara. Pomoću njih može se zapažati određena stagnacija i izvjestan napredak. Razlike u individualnim sposobnostima pomoći će da jasnije spoznamo od koga smo dobili najviše moguće, a od koga možemo očekivati još značajnije rezultate. Ukoliko netko s lakoćom postiže rezultate, a njegovi su, inače, ispucaji brojniji, nastojat ćemo da čini još više pomaka naprijed, u skladu s psihofizičkim mogućnostima i sposobnostima. Svi pripremnici natjecateljsko vrijeme (od 1 minute) poželjno je da mogu s lakoćom podnijeti sav teret pri pucanju dvostruko i trostruko vremenski više. Nekima ovo neće biti do kraja razumljivo. Iz praktičnog razloga ako neki natjecatelj ispuca u minuti 25 čistih ispucaja, a slijedeći je prosječno do tada ispucao 27, pitamo se što činiti da se bolji rezultat dostigne. Rješenje se nalazi u ubrzanju ispucaja u minuti, što odgovara naporu za pola ili minutu više. Opća pripremljenost ogleda se u tehnici, taktici, rekvizitima, vremenu, prostoru, psihofizičkim sposobnostima i mogućnostima. Poremećaj bilo kojeg ovog navedenog dijela umanjit će očekivane rezultate.

PUCANJE PREMA NAPRIJED, LIJEVO-DESNO, DESNO-LIJEVO (POLOŽENA OSMICA)

Najprikladniji način pucanja bičem, za postizavanje brojnijih ispucaja, svakako je prema naprijed (položena osmica). Dešnjaci u ispucaju vode bič prema naprijed, lijevo-desno, dok ljevaci, desno-lijevo. Osnovno je navikavati bičara da uspravni položaj tijela što bolje ustabili na površini zemlje najpogodnijim razmakom nogu. Tako se tijelo dovodi u rukovanje bičem u najbolju ravnotežu. Držanje nogu u spretnom stavu dovelo bi u nesigurnu ravnotežu tijelo pri pucanju bičem i do poremećaja ritma pokreta ruku. Običnim demonstriranjem i jedne i druge mogućnosti pokazuju se prednosti i nedostaci predočenih načina držanja tijela i nogu. Brzina ispucaja bičem ovisi o veličini položene osmice i te dvije veličine su međusobno proporcionalne. Što je položena osmica bičala u vođenju biča manja, povećava se broj ispucaja, i obratno. Oba pucnja počinju u sjecištu gornjih krivulja položene osmice. Za svladavanje ovog najtežeg, ali za postizavanje najvećeg broja ispucaja bičem potrebno je dulje vrijeme priprema svakom početniku. Ovaj način pucanja bičem najviši je domet dostignuća tehnike i fizičke spremnosti bičara koji njime izražava vlastitu mogućnost rukovanja bičem. To je upravo pravi natjecateljski način kojim se u najmanjem vremenu, uz neznatan prazan hod biča, ostvaruje najviše pucnjeva u minuti. Na prvi pogled jednostavan i brzo prihvatljiv način pucanja od strane početnika daje pravo voditelju pripreme da s pripremanikom o svemu razgovara otvoreno. U početnim fazama priprema predočavanje demonstriranjem mora biti najuvjerljiviji i najtočniji način baratanja bičem. Svaka improvizacija, netočnost i netemeljitost toliko mogu štetiti da se ovaj način pucanja bičem ne svlada i ne nauči temeljito. Temeljnost rada prevladavajući je put mogućih tjelesnih ozljeda čak i teže prirode (oka, nosa, usta, uha, lica). Osjećaji boli udaranjem bičem na spomenutim mjestima izrazito su jaki, jer dolaze na dijelovima veće gustoće osjetnih stanica. Uvijek treba imati na pameti brigu o zdravlju mladog čovjeka i nastojati što pravilnije razviti njegove psihofizičke sposobnosti, a svako moguće ozljeđivanje s posljedicama lakše ili teže invalidnosti svesti na najmanju moguću mjeru. Pretjerivanje, pod svaku cijenu zahtijevanje i ostvarivanje vrhunskih rezultata, u kraćim vremenskim razmacima, više su štetne nego korisne pojave i s mogućim posljedicama za mlad organizam čovjeka. U radu je potrebna mjera i odmjerjenost sveukupnih postupaka, da bi određeni dometi i rezultati bili jedna normalna posljedica. Potrebno je tražiti pojednostavljivanje složenijih sadržaja i prilagoditi ih svakoj individui na onoj razini gdje će se brzo razumjeti i shvatiti dva ili više radnih subjekata. Moguće nastalo nerazumijevanje voditelja i vođenog očiti je kamen spoticanja i daleko teži put do bržeg i skorijeg cilja. Kad se u radu dogode ovakve teškoće, potrebno je koristiti relaciju dvaju bližih subjekata po sličnosti, karakteru, radu, da bi se komuniciranje provelo brže i djelotvornije između njih u smislu što pozitivnijih pomaka željenom cilju. Ovo je ujedno put koji ne trpi radne jednostranosti u rješavanju određenog problema, a pogotovo ne na športskom planu djelotvorne prakse. Time se ne želi negirati tradicionalna vrijednost neke

igre ili običaja, jer u sebi upravo sadrži ovakve elemente, ali se suvremenijim metodama, oblicima, pomagalicama žele oplemeniti i dograditi, da potraju što dulje u svojoj vrijednoj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

KATEGORIJA BIČARA

Pucanje bičem svakako je određena vještina, a u novije vrijeme i disciplina starog športa u kojoj žele sudjelovati mlađi i stariji bičari. No, odmah valja naglasiti da se u stvarnosti težina zadatka u mlađih i starijih razlikuje i nikako ga ne bi trebalo poistovjetiti za sve. Sve ovo je pravim razlogom da se bičari u pripremama i u natjecanju svrstaju u pet osnovnih kategorija. U prvu i najmlađu kategoriju ulazili bi bičari od 1. do 4. razreda osnovne škole. Druga kategorija bičara bila bi za učenike V, VI. i VII. razreda. Kategorija mlađe mladeži obuhvaćala bi učenike osmih razreda osnovne škole i srednjoškolce. Stariju mladež činila bi grupa od 15. do 18. godine. U seniorskoj kategoriji mogli bi biti svi navršavanjem punoljetnosti. Ove ponuđene kategorije vezane su za dob pripremanika i natjecatelja. Pri samoj odluci i opredjeljenju imalo se na pameti i to da postoje realne mogućnosti i razlike s obzirom na razvijenost psihofizičkih mogućnosti, koje mogu utjecati na ubrzan prijelaz iz jedne u drugu kategoriju, kako bi se izbjegle određene stagnacije darovitijih pripremanika i budućih natjecatelja. Ovim kategorijama želi se zagarantirati jedan postupan slijed u samim pripremama svih sudionika ove discipline, ali i što normalniji razvojni put u njihovim psihofizičkim sposobnostima i mogućnostima. U svakoj kategoriji, za ovu domenu rada, približno istih sudionika, može se više ostvariti nego u onoj koja je samo jedna velikih dobnih i psihofizičkih razlika. To stručnijeg i boljeg voditelja kategorija obavezuje da u cjelokupnim pripremama vodi računa o tradiciji, općim mogućnostima, sposobnostima cijele grupe, svakog pojedinca, načinu, obliku, sadržaju, vremenu, težini priprema, rekvizitima koji odgovaraju za rukovanje i brže svladavanje ove discipline. Nekako je najsretnije rješenje da se u prvoj kategoriji nađe najveći broj sudionika, kad svi, po mogućnosti, provedu približno isto vrijeme rada od četiri godine. U tome vremenskom razdoblju može se sve proći, od najelementarnijega do složenoga.

Prve dvije godine (1. i 2. razred) kada je dob djece pretežno orijentirana na igru, mogu se tome prilagoditi. U igri i kroz igru treba razvijati da dijete zavoli bič kao rekvizit, da prevlada strah od njega. Rekvizit (bič) u ovoj prigodi nikada ne smije biti korišten kao sredstvo prinude i kažnjavanja nad djetetom ni jednim svojim dijelom, jer bi se moglo dogoditi da sva dotadašnja ostvarenja izgube svoju vrijednost, a voditelj autoritet. Početne greške su u ovoj kategoriji najučestalije i moguće na svakom koraku, ali se mora znati da je to realnost koju treba poznavati i razumjeti. Bitno je imati razumijevanje za tu grešku, jer je dijete ne želi učiniti svjesno, već se ona dogodila s najboljom namjerom u njegovoj želji djelovanja, upravo onako kako to ono nije htjelo. To je ona iskrena greška koju dijete zbog svoje velike iskrenosti ne može i neće zatajiti. Dijete zbog takve greške traži i takav tretman prema svojoj ličnosti i grešci. Ukoliko mu se greška uvredljivo prezentira, to izaziva u njegovom psihofizičkom životu određenu bol i vrijeđanje; zbog toga je teško prima i ostaje mu zapamćena kao neugoda. Stariji subjekt druženja i vođenja, suradnje, pomoći će brže prevladavati ovakvo stanje što će reći da je i on to isto doživljavao u toj dječjoj dobi, ali su mu iskusniji pomogli u pravilnom vježbanju i učenju. Svaki poticaj ohrabruje u početnoj kategoriji bičara, i bit će od velikog značaja za punu mobilizaciju ove mlade ličnosti na putu obostrano željenog cilja. Voljne snage treba probuditi do te mjere da kao vatra bukne u srcu mlade ličnosti. Samo probuđene svijesti ličnosti jasnim opredjeljenjem mogu dati veće rezultate i voljne učinke. Ovdje bismo mogli govoriti i o samokritičnosti djeteta koja je izražena određenim stidom. Kad nešto ne uradi po određenom uzoru, zastane, priblijedi, pocrveni, zamuckuje, pokazuje nemir. Koliko god mi odrasli mislili da dijete ove dobi nije u stanju na sve ovo reagirati na svoj način, varamo se u procjenama. Dijete unatoč svoje naivnosti može valjano procjenjivati u svezi nekih pojava i postupaka. Ono je u tom razdoblju više konkretnog misaonog procesa nego apstraktnog, pa mu odgovara takav

pristup i rad. Voditelj će mu sve što je moguće pokazivati i objašnjavati, a dijete radnjama i vježbanjem brže svladavati. O ovoj kategoriji može se reći da je prioritetna, jer su sudionici u njoj takve dobi i mogućnosti pamćenja, da na jedan jednostavniji način mogu trajno usvojiti određene sadržaje i vrijednosti usmjerenja, a stalnim vježbanjem i usavršavanjem gotovo za cijeli život.

Praćenje pucanja bičem i vrednovanje rezultata na Olimpijadi starih športova u Brođancima (najpoznatija u zemlji i inozemstvu) uvođenjem discipline biča vrednuje tri značajke: nošnju natjecatelja, izgled biča i bičala i broj ostvarenih ispucaja u minuti. Od svega je najznačajnije samo pucanje bičem, pa se vrednovanjem rezultata određuju prva tri mjesta i osvajanje medalja (zlatne, srebrne i brončane u seniorskoj konkurenciji). Nošnja, izgled biča i bičala imaju utjecaja kad se pucanjem bičem ostvare podjednaki ili približno isti rezultati (broj ispucaja). Nošnja, bič, bičalo, s obzirom na izvornost, ljepotu, očuvanost i urednost mogu donijeti od 1 do 3 boda. Na ovaj način nisu iskorištene sve mogućnosti vrednovanja i ocjenjivanja, jer ima još toga što bi moglo pridonijeti obogaćivanju ove discipline i boljem određivanju zauzetih mjesta. Ograničenje vremena samo na jednu minutu, u svakom nastupu, ni izdaleka ne može dati cjelovitiju sliku stvarnih sposobnosti i mogućnosti bilo kojeg natjecatelja u ovoj disciplini. Daleko više bi se dobilo ostvarenjem obaveznog i slobodnog programa svakog bičara. Višeboj u disciplini pucanja bičem poticao bi svestranije bavljenje ovom disciplinom i pomogao razmahu još većih i boljih sposobnosti svakoga pojedinca i određene grupe natjecatelja. Nastupom u više stilova, složenijim zadacima (pojedinač i manja grupa) obogatili bi se sadržaji i oblici ove discipline do razine umjetnosti (ljepote, elegancije, finoće pokreta tijela, ruku, nošnje i samog rekvizita). Parovnim nadmetanjem na prostoru od 15 do 20 m u tzv. "protjerivanju" moglo bi se postići mnogo. Jedan bičar napada, a drugi se brani. Obaveza jednog i drugog su čistoća ispucaja, vladanje prostorom i izbjegavanje zaplitanja bičeva. Tko u tome potiskivanju ili odstupanju izvede veći broj čistijih ispucaja, sa što manje zaplitanja bičeva, bolji je i vještiji u parovnom nadmetanju. Time se omogućuje razvijanje veće koncentracije, bolje i spretnije rukovanje bičem, izdržljivost i točnost rukovanja bičem. Ova parovna "borba" pogodna je za žene, jer iziskuje manje napora, usporeniji tempo nadmetanja i lakša je od jednodominutnog nadmetanja. Mogu se natjecati i trojke, ali u toj prigodi zna se da dva "tjeraju" trećega, ili jedan tjera dvojicu. Dva para u nadmetanju zahtijevaju veći prostor i ravnopravniji su u ostvarenju i težini svojih zadataka ako su podjednakih vrijednosti i sposobnosti. U mnogome ove poticajne ideje plodno tlo mogu naći u redovima najmlađih i postupno se proširivati na ostale dobne grupe natjecatelja.